

Eläkeviraston suomenkieliset tekstit vertailevasta näkökulmasta

Eveliina Tolvanen, FM

Tohtorikoulutettava, Pohjoismaiset kielet, Turun yliopisto
& Svenska litteratursällskapet i Finland r.f.

Kielineuvoston kieliseminaari, Tukholma 4.3.2016

Lähtökohtia

- Väitöstutkimus Turun yliopistossa vuodesta 2012 alkaen
- Vertaileva tutkimus: kohteena Suomen ja Ruotsin viranomaisten tiedottavat verkkotekstit eläkeasioista
- Neljä tekstiaineistoa, kerätty vuonna 2012:
 - Suomi: suomalaisia ja suomenruotsalaisia tekstejä, julkaisijana Kela eli Kansaneläkelaitos (ruots. FPA/Folkpensionsanstalten)
 - Ruotsi: ruotsalaisia ja ruotsinsuomalaisia tekstejä, julkaisijana Eläkevirasto eli Pensionsmyndigheten
- Vertaileva näkökulma
 - Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja neljän tekstiaineiston välillä on? Mitkä tekijät vaikuttavat tekstien välisiin eroihin ja yhtäläisyyksiin?
 - Millaisia suomenruotsalaiset ja ruotsinsuomalaiset tekstit ovat verrattuna yhtäältä ruotsalaisiin ja toisaalta suomalaisiin teksteihin?
 - -> esitelmässä huomio ruotsinsuomalaisiin teksteihin

Taustaa

- Suomenruotsilla ja ruotsinsuomella samantyyppinen tilanne
 - Kielenhuollon periaatteena on seurata naapurimaan valtakielen normeja
 - Samalla rinnakkaiselo oman maan valtakielen kanssa sekä yhteiskunnallinen ja kulttuurinen konteksti vaikuttavat kielenkäyttöön
 - Kielillä kuitenkin erilainen virallinen asema (kansalliskieli vs. virallinen vähemmistökieli)
- Eroavaisuuksia lisäksi ainakin
 - Viranomaisten eri tehtävät: Kelalla myös muu sosiaaliturva, Eläkevirastolla vain eläkeasiat
 - Suomen ja Ruotsin lainsäädäntö ja eläkejärjestelmät
 - Tekstien tuotantotapa (valtakielen tekstit - käännökset), vakiintunut terminologia (esim. etuuksien nimet), virkakielenhuollon perinne (*klarspråk*)

Tarkastelun kohteena

- Millaisia Eläkeviraston suomenkieliset tekstit ovat?
 - 1) Tekstin tuotantotapa
 - 2) Tekstien laajuus ja visuaalinen ilme
 - 3) Viranomaiseen viittaaminen tekstissä
 - 4) Tekstin lukijaan viittaaminen tekstissä
 - 5) Muita huomioita teksteistä

1) Tekstien tuotanto

- Pohjana laajempi kyselylomake Kelalle ja Eläkevirastolle
- Suomalaiset ja ruotsalaiset tekstit alkuperäistekstejä
- Suomenruotsalaiset tekstit käännöksiä
 - Käännetty Kelan käännösosastolla
- Ruotsinsuomalaiset tekstit käännöksiä
 - Käännetty käännöstoimistossa

2) Tekstien laajuus ja ilme

- Verkkosivuilta poimittu kaikki tekstit eläkkeisiin liittyvien otsikoiden alta (Kela: *Eläkeläiset, Pensionär*, Eläkevirasto: *Gå i pension, Så fungerar pensionen, Finska*)

	Kela		Eläkevirasto	
	Suom.	Sruots.	Ruots.	Rsuom.
Tekstien lkm	68	65	250	24
Keskimääräinen pituus (sanaa)	151	207	415	110

- Kelalla lähes rinnakkaiset tekstit suomeksi ja ruotsiksi
- Eläkevirastolla suomenkieliset tekstit lyhyitä, tekstejä vain murto-osa ruotsinkielisten tekstien määrästä
 - Sivuilla on sama teksti rinnakkain suomeksi ja ruotsiksi
 - Tekstit myös 12 muulla kielellä (ml. meänkieli, pohjoissaame)

2) Tekstien laajuus ja visuaalinen ilme

- Suomenruotsalaisissa teksteissä
 - Tekstit käännetty kokonaisuudessaan (myös valikot, sivupalkit yms.)
- Ruotsinsuomalaisissa teksteissä
 - Ei kuvia tai muita visuaalisia elementtejä, joita on runsaasti ruotsalaisissa teksteissä
 - Ruotsinkielinen rinnakkaisteksti
 - Sivuston kehys ruotsiksi
- -> Kielen virallisella asemalla näyttäisi olevan suuri merkitys tekstien laajuudelle ja ilmeelle

3) Viranomaiseen viittaaminen tekstissä

- Tarkastelussa kolme keskeistä keinoa

- Erisnimi:

Suom. **Kela** myöntää vanhuuseläkkeen hakemuksesta 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Rsuom. **Eläkevirasto** maksaa yleisen eläkkeen kerran kuukaudessa.

- *Me* (monikon 1. persoonan pronominit, verbimuodot, possessiivisuffiksit):

Rsuom. **Autamme** sinua sekä silloin, kun kartutat eläkettä, että silloin, kun olet eläkkeellä.

Rsuom. *Elossaolotodistus on tapa todistaa **meille**, että olet yhä elossa.*

Rsuom. Voit puhua **asiakaspalvelumme** kanssa tulkin avulla.

- Passiivi:

Suom. *Takuueläke **myönnetään** vasta kun olet hakenut kaikki muut eläkkeesi.*

Rsuom. *Sinulle **maksetaan** eläkettä siitä kuukaudesta lähtien, jolloin olet hakenut eläkettä.*

3) Viranomaiseen viittaaminen tekstissä

- Tekstien vertailua
 - Kelaan viitataan erisnimellä (*Kela, Kelaan, Kelasta* jne.) 208 kertaa ja passiivilla 148 kertaa, *me*-muotoa ei käytetä -> erisnimi keskeisin keino suomalaisissa teksteissä
 - Eläkevirastoon viitataan passiivilla 52 kertaa, erisnimellä 16 kertaa ja *me*-muodolla 13 kertaa -> passiivi keskeisin keino ruotsinsuomalaisissa teksteissä
 - Tulokset samansuuntaisia ruotsalaisissa ja suomenruotsalaisissa teksteissä: Kela ei käytä *me*-muotoa juurikaan edes ruotsiksi (esiintyy kerran aineistossa), Eläkeviraston teksteissä käytetään ruotsiksi sekä monikon 1. persoonaa (*vi, oss* jne.), erisnimeä (*Pensionsmyndigheten*) että passiivia
 - Kelan teksteissä viranomaisen rooli näkyvämpi ja virallisempi, Eläkeviraston teksteissä ei niin näkyvä ja vähemmän virallinen

3) Lukijaan viittaaminen tekstissä

- Tarkastelussa kolme keskeistä keinoa
 - Puhuttelu: *sinä, te* (2. persoonan yksikön ja monikon verbimuodot, imperatiivi pronominit, possessiivisuffiksit)

suom. Kun **saat** myönteisen eläkepääätöksen, **ota yhteyttä** Verohallintoon ja **hae** muutosverokorttia eläkkeitä varten. **Esitä** eläkepääätökset ja muut **tulosi** ja **vähennyksesi**.

suom. Jos **olet asunut tai työskennellyt** muualla kuin Suomessa, **sinulle** voi kuulua myös eläkettä ulkomailta.

rsuom. Mitä myöhempään **jäät eläkkeelle**, sitä enemmän eläkettä **saat**.

rsuom. **Ota yhteyttä** Eläkevirastoon

rsuom. **Palkastasi** ja muista verotettavista korvauksista varataan joka vuosi 18,5 prosenttia eläkettä varten.

3) Lukijaan viittaaminen tekstissä

- 3. persoonan muodot

suom. Kun **kansaneläkkeen saaja** asuu jossakin muussa Euroopan maassa...

suom. **Yrittäjä** ei voi saada vanhuuseläkettä näillä ehdoilla...

rsuom. Takuueläkettä voidaan maksaa **EU- tai ETA-maassa asuvalle**...

- Ns. nollapersoona

suom. Kansaneläkettä **ei kannata hakea**, jos muut eläkkeesi ja korvauksesi ylittävät kansaneläkkeen tulorajat.

suom. Vaihtoehtoisesti voit täyttää ja tulostaa eläkkeensaajan asumistukihakemuksen (AE1), jonka **voi toimittaa** mihin tahansa Kelan toimistoon.

rsuom. Eläkkeen perustana olevaa määrää **saa** lastenhoitovuosista, sairaus- tai aktivointikorvauksesta ja korkeakouluopinnoista.

rsuom. ...ja säästäjänä **saa** korkoa.

3) Lukijaan viittaaminen tekstissä

- Tekstien vertailua
 - Puhuttelu on yleisin tapa viitata lukijaan: Kelan teksteissä 671 kertaa, Eläkeviraston teksteissä 271 kertaa
 - Sinuttelu vaikuttaa vakiintuneelta: *te*-muotoa käytetään ainoastaan useasta vastaanottajasta (esim. *Kela maksaa tuen **teille** puoliksi*)
 - Samat tulokset myös ruotsalaisista ja suomenruotsalaisista teksteistä: sinuttelun käyttö (*du, din* jne.) on yleisin keino viitata lukijaan, *ni*-pronomini harvinainen
 - Imperatiivin eli käskymuodon käyttö yleisempää Kelan teksteissä: Kelan teksteissä 65 kertaa, Eläkeviraston teksteissä 5 kertaa
 - Ruotsinsuomalaisissa teksteissä ei anneta selkeitä käskyjä
 - 3. persoonasta ei lukuja, mutta harvinaisempaa kuin puhuttelu
 - Nollapersoona suhteellisesti yhtä yleistä: esiintyy Kelan teksteissä 32 kertaa, Eläkeviraston teksteissä 10 kertaa
 - Ei selvää käännösvastinetta, joten ruotsin kieli ei vaikuta käyttöön?

4) Muita huomioita teksteistä

- Väitöskirjassa huomio ei varsinaisesti kielenhuollon kysymyksissä
- Yleisvaikutelma on, että ruotsinsuomalaiset tekstit noudattelevat pääosin yleiskielen normeja
- Teksteissä esiintyy kuitenkin joissakin kohdissa mm.

- Arkikielisyttä: esim. *tienata*-verbi (vrt. ruots. *tjäna*)

*Mitä myöhempään jäät eläkkeelle, sitä enemmän eläkettä saat. Se johtuu siitä, että **ehdit tienata** enemmän rahaa ja olla eläkkeellä lyhyemmän aikaa.*

- Suorapuheisuutta, esim.

*Jos olet työskennellyt Ruotsissa ja **kuolet**, voi puolisoilla tai lapsilla olla oikeus Ruotsin jälkeen elävän eläkkeeseen. (ruots. *Om du som arbetat i Sverige **avlider**...*)*

4) Muita huomioita teksteistä

- Ruotsin vaikutusta?

... **teidän tulonne** lasketaan yhteen arvioitaessa oikeutta tukeen.

Sinä päätät rahastoeläkkeestäsi (ruots. *Du bestämmer över din premiepension*)

Voit **aikaisintaan** hakea eläkettä siinä kuussa, kun täytät 61 vuotta. (ruots. *Du kan tidigast ta ut din pension från den månad du fyller 61 år.*)

- Vähemmän luontevia rakenteita mm.:

Siellä on myös **tietoa, miten** rahastoja voi vaihtaa, tai miten eläkettä haetaan.

Myös ajankohta, **milloin** osakkeet vaihdetaan koroiksi, vaihtelee.

4) Muita huomioita teksteistä

- Eroja tekstin tiiviydessä:

Suom. 6,79 sanaa/lause (lause=**predikaatti**)

Rsuom. 5,95 sanaa/lause -> keskimäärin lyhyempiä lauseita

Suom. *Ulkomailla muutosta ja tilapäisestä oleskelusta ulkomailla **on aina ilmoitettava** Kelaan. Myös olosuhteiden muutokset, kuten työnteko ulkomailla, pääsy oleskelumaan sosiaaliturvan piiriin ja paluu Suomeen **on ilmoitettava** Kelaan. Kela **tekee päätöksen** kuulumisesta Suomen sosiaaliturvaan.*

Vrt. Rsuom. *Eläke Ruotsin ulkopuolella asuville*

*Jos **olet asunut ja työskennellyt** Ruotsissa, sinulla **voi olla oikeus** yleiseen eläkkeeseen Ruotsissa, vaikka **asut** toisessa maassa. Sinulla **ei tarvitse olla** Ruotsin kansalaisuutta.*

***Saat** edelleen tuloperusteista eläkettä, lisäeläkettä ja rahastoeläkettä, riippumatta siitä, mihin maahan **muutat**.*

4) Muita huomioita teksteistä

- Eroja tekstien yksityiskohtaisuudessa

Suom. *Takuueläke*

*Takuueläke turvaa Suomessa asuvalle henkilölle **vähimmäiseläkkeen, jos henkilön kaikki eläkkeet ennen verotusta ovat yhteensä alle 707,26 e/kk.** Tuloraja ja vähimmäiseläke jäävät kuitenkin pienemmäksi silloin, kun eläkkeensaaja on varhentanut vanhuuseläkkeelle siirtymisen.*

Suom. *Kansaneläkkeen täysi määrä on **608,63 euroa kuukaudessa.***

*Jos olet parisuhteessa, määrä on **pienempi, 539,85 euroa.** (...)*

*Täyttä kansaneläkettä voit saada vain silloin, kun sinulla **ei ole lainkaan työeläkkeitä tai niiden bruttoyhteismäärä on enintään 53,70 euroa kuukaudessa.***

4) Muita huomioita teksteistä

Rsuom. *Vanhusten toimeentulotuki – jos tarvitset lisätukea*

*Vanhusten toimeentulotuki takaa, että **alhaista eläkettä** saava, tai sellainen, joka ei saa eläkettä lainkaan, saa kuitenkin **kohtuullisen elintason**.*

*Vanhusten toimeentulotukea maksetaan, jos muut eläke-etuudet eivät ole **riittäviä**. Siksi vanhusten toimeentulotukea maksetaan vasta, kun sinulla on oikeus muihin etuuksiin.*

Rsuom. *Sinulla on oikeus takuueläkkeeseen jos:*

- *Olet täyttänyt 65 vuotta.*
- *Sinulla on **alhainen tuloperusteinen eläke** tai **et saa eläkettä lainkaan**.*

*Saadaksesi **täyden takuueläkkeen**, vaaditaan että olet asunut Ruotsissa 40 vuotta. Jos olet asunut täällä lyhemmän aikaa, takuueläkkeen määrä on **pienempi**.*

Yhteenvetoa

- Tutkimani ruotsinsuomalaiset tekstit eroavat muista teksteistä
 - laajuudeltaan ja visuaaliselta ilmeeltään
 - tuotantotavaltaan (ulkoistettuja käännöksiä)
- Viranomaiseen viittaamiseen käytetään ruotsinsuomalaisissa teksteissä samoja keinoja kuin ruotsalaisissa teksteissä
- Lukijaan viittaamiseen käytetään pääosin samoja keinoja kuin suomalaisissa teksteissä (ainoastaan imperatiivin käyttö selvästi harvinaisempaa)
- Tekstit noudattelevat pääosin suomen yleiskielen normeja, mutta poikkeuksia löytyy; toisaalta tekstien välillä muitakin eroja
- Tässä tutkittu vain yhden viranomaisen tekstejä: vain jäävuoren huippu